

อุดมการณ์ของสื่อมวลชนกับการแทรกแซงสื่อในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

การศึกษาอุดมการณ์ของสื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เป็นการรายงานผลการศึกษาศึกษาอุดมการณ์ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อในรัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ผลการศึกษาวเคราะห์จากทฤษฎีบรรทัดฐานทางสังคม (Normative Theories of Media Performance) สื่อมวลชนต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง (Structure) ตามกฎระเบียบขององค์กร และกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ (Performance) โดยพิจารณาถึงกฎระเบียบ กรอบปฏิบัติทางวิชาชีพเช่น จรรยาบรรณมาอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงานข่าว บรรณาธิการข่าว ผู้บริหารองค์กรสื่อ ที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงเป็นรายบุคคล และการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

1.เปรียบเทียบอุดมการณ์ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

- 1.1) สื่อมวลชนภายใต้แนวคิดแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism)
- 1.2) สื่อมวลชนภายใต้แนวคิดแบบอิสรภาพนิยม (Libertarianism)

2.มิติของอุดมการณ์ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดและอุดมการณ์ของสื่อมวลชนจำนวน 11 คนประกอบด้วยผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ 3 คน ผู้บริหารองค์กรสื่อ 3 คน สื่อมวลชนวิทยุโทรทัศน์ 5 คน ผู้วิจัยวัดจากปัจจัยต่างๆ 3 ประการคือ

- 2.1) การรับรู้ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร
- 2.2) การแสดงออกของอุดมการณ์ในวิธีการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน
- 2.3) การแสดงออกของอุดมการณ์ในวิธีการทำงาน เช่นการตั้งคำถามของ

สื่อมวลชน

3.ปัจจัยที่มีผลต่ออุดมการณ์ของสื่อมวลชน แบ่งเป็น

- 3.1) แนวคิดเกี่ยวกับวิชาชีพสื่อมวลชน
- 3.2) โครงสร้างขององค์กรสื่อที่สังกัด

1.เปรียบเทียบอุดมการณ์ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อใน รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

1.1) สื่อมวลชนภายใต้แนวคิดแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism)

1.2) สื่อมวลชนภายใต้แนวคิดแบบอิสรภาพนิยม (Libertarianism)

จากการศึกษาพบว่า การควบคุมการนำเสนอข่าวและการแทรกแซงสื่อมวลชน
ในรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของอุดมการณ์ทาง
วิชาชีพของสื่อที่แตกต่างกันคือ

1.1) สื่อมวลชนภายใต้แนวคิดแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism)

สื่อมวลชนกลุ่มแนวคิดอำนาจนิยมมักทำหน้าที่รับใช้รัฐบาลโดยต้องช่วย
ส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายของรัฐ เผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง ไม่นำเสนอข่าวในเชิง
วิพากษ์วิจารณ์การเมือง

จากการศึกษาเรื่องอุดมการณ์ของสื่อมวลชนกับการแทรกแซงของรัฐบาล
ทักษิณ ชินวัตร พบว่า สื่อมวลชนกลุ่มดังกล่าวมักได้แก่ สื่อมวลชนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ
ภาครัฐ เช่น กรมประชาสัมพันธ์ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุโทรทัศน์
กองทัพบก ซึ่งล้วนเป็น องค์กรสื่อ

1.2) สื่อมวลชนภายใต้แนวคิดแบบอิสรภาพนิยม (Libertarianism)

ส่วนสื่อมวลชนที่ยึดหลักอิสรภาพนิยมจะทำหน้าที่รับใช้สังคม ให้ข้อมูล
ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงแก่ประชาชน นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพลัง
ความคิดของประชาชนในหลายประเทศที่มีต่อระบบการปกครองและชนชั้นผู้นำ ทั้งในด้านการ
สนับสนุนหรือการต่อต้านอำนาจรัฐ เป็นผลทำให้สื่อแนวคิดอิสรภาพนิยมมักต้องต่อสู้กับอำนาจ
รัฐและอำนาจทุนของสื่อซึ่งล้วนถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของ
องค์กรสื่อแต่ละแห่ง

ในอดีตสื่อมวลชนที่ทำงานภายใต้องค์กรของรัฐเช่น วิทยุโทรทัศน์ล้วนต้อง
ปฏิบัติตามคำสั่งหรืออยู่ภายใต้กรอบระเบียบขององค์กร แต่จากผลการศึกษาของวิโรจน์
ประกอบพิบูลย์ (2541) ซึ่งศึกษาแนวคิดและการทำงานของสรรพสิริ วิริยศิริ ผู้บริหารฝ่ายข่าว
ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม กลับทำหน้าที่ด้วยความยึดมั่นในอุดมการณ์วิชาชีพ

สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงโดยไม่บิดเบือนในการนำภาพที่นักศึกษาถูกทารุณในเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 จนกระทั่งถูกปลดออกจากตำแหน่ง และต่อมาถูกกล่าวหาให้เป็นบุคคลล้มละลาย

จากการศึกษาในครั้งนี้นับว่ากรณีกลุ่มพนักงานฝ่ายข่าว 23 คน ของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านการแทรกแซงสื่อจากฝ่ายบริหารของสถานี นับเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าพนักงานไอทีวีกลุ่ม 23 คนนี้ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักอุดมการณ์สื่อมวลชนตามแนวคิดอิสรภาพนิยม

ผลการศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ระหว่างสื่อมวลชนแนวอำนาจนิยม และสื่อมวลชนแนวอิสรภาพนิยม

จากประวัติศาสตร์การต่อสู้ของสื่อมวลชนในอดีต พบว่าสื่อมวลชนที่มีแนวคิดแบบอิสรภาพนิยมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ เนื่องจากที่ผ่านมาในอดีตนักหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ต้องต่อสู้กับอำนาจเผด็จการมาโดยตลอดในยุคเผด็จการทหารครองเมือง ต่อมาหนังสือพิมพ์ยังได้รับการยกย่องว่ามีอุดมการณ์ในการต่อต้านการครอบงำจากอำนาจเผด็จการมากกว่าสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในช่วงพฤษภาทมิฬ 2535 เนื่องจากการที่สื่อหนังสือพิมพ์เป็นการทำธุรกิจของภาคเอกชน หนังสือพิมพ์จึงเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐ เนื้อหาข่าวได้รับการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการ และหลายครั้งที่สื่อหนังสือพิมพ์มีบทบาทเป็นที่พึ่งของประชาชนในเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองที่สื่อวิทยุและโทรทัศน์ถูกปิดกั้นการนำเสนอข่าวสาร เมื่อสื่อหนังสือพิมพ์ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจรัฐจึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่เปิดเผยข้อเท็จจริงไปสู่ประชาชนทำได้อย่างเต็มที่ แม้นักหนังสือพิมพ์ในอดีตจะต้องประสบชะตากรรมอย่างหนักจากการถูกอำนาจรัฐข่มขู่ คุกคาม ทั้งทางกฎหมายที่ใช้ควบคุมหนังสือพิมพ์ และการใช้กำลังทำร้ายจับกุม

แต่ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันคือ แรงกดดันทางด้านธุรกิจ จากการศึกษาพบว่าเข้าสู่ยุคทุนนิยม สื่อหนังสือพิมพ์มีการแข่งขันทางธุรกิจในระดับสูง และหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับไม่สามารถอยู่ได้ด้วยเพียงยอดจำหน่ายในแต่ละวันเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยผลกำไรจากการขายพื้นที่โฆษณาทำให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับเลือกวิธีบริหารที่เรียกว่า “ การตลาดนำกองบรรณาธิการ ” เป็นสาเหตุที่ทำให้หนังสือพิมพ์ถูกควบคุมจากอำนาจทุนนิยม และเมื่อรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นรัฐบาลที่สามารถรวม

ศูนย์อำนาจทั้ง 2 ประการไว้ได้ จึงเป็นผลให้รัฐบาลสามารถควบคุมสื่อหนังสือพิมพ์ผ่านอำนาจทางธุรกิจในรูปแบบของการต่อรองผลประโยชน์

สวนสื่อวิทยุและโทรทัศน์กำเนิดขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่า “ คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรสาธารณะที่มีอยู่จำกัด ” จึงทำให้รัฐเป็นผู้ควบคุมและมีอำนาจบริหารคลื่นความถี่ที่มีอยู่ทั้งหมดไปใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้สื่อของรัฐเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่โฆษณา ประชาสัมพันธ์กิจการต่างๆของรัฐ

จากวิกฤติทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอดีตเปรียบเสมือนบาดแผลที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของสื่อมวลชนนักวิทยุและโทรทัศน์ที่ต้องตกเป็นเครื่องมือให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองซึ่งคุมอำนาจการสื่อสารของประเทศ โดยไม่อาจนำเสนอความเป็นจริงให้ประชาชนได้รับทราบ นอกจากนี้ยังมีการใช้ระบบอุปถัมภ์ในการจัดสรรให้เอกชนนำคลื่นความถี่ไปบริหารเพื่อผลตอบแทนในรูปแบบของผลกำไร

ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งประกาศใช้มาเป็นเวลา 7 ปี มีแนวคิดให้การใช้คลื่นความถี่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ โดยระบุไว้ในมาตรา 40 ภายใต้แนวคิดที่ว่า “ คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ” ยังอยู่ระหว่างรอกระบวนการจัดตั้งองค์กรอิสระ ประกอบกับมาตรา 39 และมาตรา 41 ซึ่งเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนยังไม่มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญมารองรับ จึงสรุปได้ว่าสื่อมวลชนวิทยุและโทรทัศน์ยังไม่เป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐและอำนาจทางธุรกิจ

นอกจากนี้ยังพบว่าอุดมการณ์ในการต่อสู้กับฝ่ายผู้มีอำนาจของสื่อวิทยุโทรทัศน์ทั้งภาครัฐและเอกชนในยุคของรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร มีความแตกต่างจากในอดีต แม้จะตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมือง ที่กำหนดให้สื่อมวลชนอยู่ภายใต้กรอบระเบียบขององค์กร การออกมาต่อสู้กับอำนาจทุนของพนักงานฝ่ายข่าวไอทีวีจำนวน 23 คน จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งให้เห็นการต่อสู้ของฝ่ายอุดมการณ์ตามแนวคิดอิสลามนิยม

ดังนั้นกรณีที่พนักงานฝ่ายข่าวไอทีวีออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านการแทรกแซงการทำงานของฝ่ายข่าวจึงสะท้อนให้เห็นฉากใหม่ของการต่อสู้กับฝ่ายอำนาจที่ครอบงำองค์กร ซึ่งยังไม่เคยปรากฏมาก่อนถึงการรวมพลังของคนทำข่าวโทรทัศน์ในการต่อต้านกับอำนาจและแสดงให้เห็นว่ายังมีสื่อมวลชนของสถานีโทรทัศน์ที่ยึดมั่นในหลักวิชาชีพเพื่อประโยชน์ของประชาชนมากกว่าผลประโยชน์ขององค์กร

แตกต่างจากในอดีตซึ่งพบว่าการต่อสู้ของสื่อโทรทัศน์ค่อนข้างโดดเดี่ยวดังปรากฏในงานวิจัยของ วิโรจน์ ประกอบพิบูลย์ (2541) ศึกษาแนวคิดและการทำงานของสรรพสิริ วิริยศิริ ในฐานะผู้บุกเบิกการทำงานด้านข่าวโทรทัศน์ของไทยในบริบทของสังคมแต่ละช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสภาพสังคมในช่วง พ.ศ.2463-2519 โดยในช่วงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นายสรรพสิริ ตัดสินใจนำเสนอภาพเหตุการณ์ที่กลุ่มบุคคลทำร้ายและสังหารนักศึกษาด้วยการจับแขวนคอและเผาหนังบริเวณหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เผยแพร่ออกอากาศทางข่าวโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ในขณะที่สื่อมวลชนแขนงอื่นถูกปิดกั้นในการนำเสนอข่าวนี้ เป็นผลให้นายสรรพสิริถูกปลดจากตำแหน่งในเวลาต่อมา

จากการศึกษาพบว่าวิธีการที่ผู้มีอำนาจใช้จัดการลงโทษนายสรรพสิริ เป็นวิธีการเดียวกับที่ผู้บริหารของไอทีวีนำมาใช้จัดการกับพนักงานไอทีวีกลุ่ม 23 คนด้วยการมีคำสั่งปลดให้ออกจากงาน

จากข้อสรุปดังกล่าว นับว่าเป็นจุดพลิกผันเป็นจุดพลิกผันครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์การต่อสู้ของสื่อมวลชนภายใต้การบริหารประเทศของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร สื่อมวลชนส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองและอำนาจธุรกิจจนไม่อาจสลัดโซ่ตรวนหรือปลดปล่อยตัวเองออกจากกรควบคุมของผู้มีอำนาจได้ แม้จะมีรัฐธรรมนูญที่ให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ แต่สิทธิเสรีภาพกลับกลายเป็นจุดตายของสื่อที่มุ่งหวังผลกำไร การเลือกอยู่รอดด้วยการยอมจำนนต่ออำนาจจึงกลายเป็นทางเลือกของสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

จากกลยุทธ์ในรูปแบบต่างๆ ที่รัฐบาลใช้จัดการกับสื่อมวลชนด้วยวิธีการที่ซับซ้อนและแนบเนียน ผ่านอำนาจรัฐและอำนาจทางธุรกิจที่ประสานกันอย่างแยบยลตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 การนำเสนอเนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายให้เห็นบทบาทหน้าที่และอุดมการณ์ของสื่อมวลชนทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุโทรทัศน์ในการต่อสู้กับอำนาจดังกล่าว โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกฎระเบียบ กรอบจรรยาบรรณและอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน รวมถึงความแตกต่างทางด้านโครงสร้างของสื่อซึ่งเป็นปัจจัยในการกำหนดให้สื่อ

ปฏิบัติตามเงื่อนไขขององค์กรหรือเลือกปฏิบัติตามอุดมการณ์ของสื่อมวลชน นอกจากนี้จะนำแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญที่ให้หลักประกันความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ตามมาตรา 39 และ มาตรา 41 มาใช้เป็นแนวทางในการ

2. มิติของอุดมการณ์ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อในรัฐบาล

ทักษิณ ชินวัตร

การนำเสนอเนื้อหาในส่วนนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงเป็นรายบุคคลซึ่งเป็นสื่อวิทยุโทรทัศน์จำนวน คน และสื่อสิ่งพิมพ์จำนวน คน และยังได้ศึกษาจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติวิชาชีพของสื่อ เพื่อนำมาอธิบายให้เห็นว่าสื่อมวลชนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มมีการรับรู้การแทรกแซงสื่อมวลชนแตกต่างกันอย่างไร ขณะเดียวกันยังสามารถอธิบายได้ว่าเมื่อรับรู้การแทรกแซงแล้วสื่อมีปฏิกิริยาอย่างไรในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยวัดมิติทางอุดมการณ์ของสื่อมวลชนจากปัจจัยต่างๆ 3 ประการคือ

2.1) การรับรู้ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

ผลจากการศึกษาอธิบายได้ว่า การรับรู้ของสื่อมวลชนที่มีต่อการแทรกแซงสื่อในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

2.2.1. สื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักวิชาชีพและอุดมการณ์ของสื่อ และยึดแนวคิดแบบ"ความรับผิดชอบต่อสังคม" (Social Responsibility) โดยสื่อมวลชนมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสาธารณประโยชน์ หลายครั้งที่สื่อต้องเลือกตัดสินใจระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัว หรือองค์กร สื่อกลุ่มนี้จะมีปฏิกิริยาในการรับรู้และต่อต้านการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจโดยยึดหลักสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจรัฐหรืออำนาจทุน ได้แก่ กรณีพนักงานฝ่ายข่าวไอทีวีกลุ่ม 23 ที่ออกมาต่อต้านการแทรกแซงของฝ่ายบริหารกรณีนางฟองสนาน จามรจันทร์ จากช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2.2.2. กลุ่มสื่อมวลชนบางกลุ่มที่มองว่าการสั่งการจากบุคคลในรัฐบาล บางครั้งไม่ถือว่าเป็นการแทรกแซงเนื่องจากเป็นเงื่อนไขภายใต้กรอบระเบียบขององค์กรที่กำหนดให้สื่อมวลชนต้องปฏิบัติตามนโยบายขององค์กร โดยสื่อมวลชนกลุ่มนี้มีแนวคิดในการให้ความสำคัญกับการซื้อสัตย์ต่อองค์กรอยู่เหนืออุดมการณ์วิชาชีพสื่อ ได้แก่ พนักงานไอทีวีกลุ่มที่ปฏิเสธว่าไม่มีการแทรกแซงเกิดขึ้น

กรณีของพนักงานฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจนถึงความแตกต่างทางอุดมการณ์สื่อมวลชน เมื่อพนักงานฝ่ายข่าวกลุ่ม 23 คน ออกมาแถลงต่อสาธารณชนว่าถูกฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซงการทำงานที่ของกองบรรณาธิการฝ่ายข่าวในหลายครั้ง ในขณะที่พนักงานอีกกลุ่มหนึ่งในฝ่ายข่าวจำนวน ได้ให้การกับคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ของศาลแรงงานกลางว่าไม่มีการแทรกแซงฝ่ายข่าวเกิดขึ้น เช่น กรณีความพยายามไม่ให้มีการถ่ายทอดสดการปราศรัยของพรรคประชาธิปัตย์ โดยนายปฏิวัติ วลีชาติ บรรณาธิการข่าวในขณะนั้นยืนยันว่าได้รับคำสั่งจากผู้ใหญ่คนหนึ่งที่ให้นำรถถ่ายทอดกลับ ขณะที่นางสาวมัลลิกา บุญมีตระกูล ซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวทำหน้าที่รายงานสดการปราศรัยดังกล่าวยืนยันว่าไม่มีการแทรกแซงเกิดขึ้น ทั้งนี้ นายปฏิวัติยืนยันว่าขณะนั้นนางสาวมัลลิกาปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายนอกจึงทำให้ไม่ทราบรายละเอียดของการสั่งการภายในสถานี

การที่ฝ่ายข่าวแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มหนึ่งต้องการฟ้องต่อสาธารณชนว่าถูกฝ่ายบริหารแทรกแซงการทำงาน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งยืนยันว่าไม่มีการแทรกแซงเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการรับรู้ที่มีต่อการแทรกแซงสื่อของพนักงานฝ่ายข่าวไอทีวีมีความแตกต่างกัน ย่อมหมายถึงความแตกต่างกันทางอุดมการณ์ของวิชาชีพสื่อด้วยเช่นกัน เนื่องจากกลุ่มหนึ่งมองว่า สื่อมวลชนต้องมีสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวสารอันเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของประชาชนโดยปราศจากการควบคุมจากฝ่ายผู้มีอำนาจ ในขณะที่อีกกลุ่มมองว่าคำสั่งจากฝ่ายบริหารเป็นเรื่องที่พนักงานในบริษัทจำเป็นต้องปฏิบัติตาม

นอกจากนี้ยังพบว่ากรณีที่ฝ่ายบริหารของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่ถูกส่งตัวมาจากบริษัทชิน คอร์ป ก่อให้เกิดเรื่องของผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interest) เนื่องจากผู้บริหารของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีซึ่งเป็นองค์กรสื่อของภาคเอกชนแต่ทำหน้าที่บริหารมาจากบุคคลในเครือข่ายธุรกิจของครอบครัวชินวัตรหรืออีกนัยหนึ่งคือตัวแทนจากรัฐบาลที่คอยกำกับดูแลการทำงานของกองบรรณาธิการข่าวไอทีวี และเมื่อกลุ่มพนักงานฝ่ายข่าวของไอทีวีไม่สามารถยอมรับการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารได้จึงเกิดพลังการต่อต้านและนำไปสู่การถูกให้ออกจากการเป็นพนักงานในเวลาต่อมา ส่วนพนักงานที่ปฏิเสธว่าไม่เคยมีการแทรกแซงเกิดขึ้น

จากการศึกษาพบว่าบางครั้งสื่อมวลชนได้รับการติดต่อเป็นการส่วนตัวจากบุคคลระดับสูงในรัฐบาลทำให้ตัวสื่อมวลชนเองมองว่าเป็นการแทรกแซงการทำงานในระดับที่มากที่สุด ตัวอย่างเช่น

“ ผมเป็นคนหนึ่งครับที่ทั้งเห็นและรู้สึกได้ ในช่วงที่รัฐบาลชุดนี้มีการแทรกแซง สื่ออย่างที่สุดของที่สุด ชนิดไม่เคยมีมาก่อนเท่าที่ผมทำงานสื่อมา แทรกแซงอย่างแรงอย่างมาก และอย่างหลากหลายวิธีการและรูปแบบ ” (สรยุทธ สุทัศนะจินดา, เนชั่นสุดสัปดาห์ 27 สิงหาคม 2544)

“แต่ถามว่าผมเองโดนมาอย่างไร มันมีตั้งแต่ไม่เป็นปัญหาเลย ลักษณะที่เป็นการแทรกแซง แต่ผมถือว่าไม่แทรกแซง ปกติก็คือโทรมาเล่าให้ฟัง เหมือนกับเป็นการโทรมาชี้แจง แล้วบอกว่าทำไมเราไม่พูดอย่างนั้นล่ะ อย่างนี้ล่ะ ไม่ใช่แค่ชี้แจงนะ มันเกินกว่าชี้แจง แต่มีการตั้งว่าจะพูดอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ผมไม่ถือว่ามันเป็นปัญหาขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ”(สรยุทธ สุทัศนะจินดา,บรรณาธิการข่าว,เดอะเนชั่น,สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้รัฐบาลทักษิณ ชินวัตรจะถูกกล่าวหาว่าเป็นรัฐบาลที่แทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนมากที่สุด จนกระทั่งสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยตั้งให้ปี 2544 เป็นปีแห่งการแทรกแซงสื่อ แต่ในมุมมองของผู้สื่อข่าวบางกลุ่มกลับมีความเห็นที่แตกต่างออกไป ดังนี้

“เคยรับรู้มาบ้างเรื่องแทรกแซงสื่อแต่ไม่มีหลักฐาน รู้สึกว่ามันขนาดนั้นเสียหรือ ทำไมต้องแทรกแซงด้วย แต่เวลาผ่านไปก็ไม่มียอะไรแทรกแซงหรือ เท่าที่ผมคลุกคลีนักข่าวการเมืองไม่มีถูกแทรกแซง เฉพาะนักข่าววงอื่นไม่ทราบ จริงๆประชาชนเขาสามารถพิจารณาเองได้ สื่อในประเทศไทยเสรีมาก การจะกล่าวหาว่ารัฐบาลควบคุมสื่อ คุมไม่ได้หรือ ปัจจุบันไม่ถือว่าถูกควบคุม ถ้ามองอย่างเป็นกลาง รัฐบาลไม่ได้ควบคุมสื่อนะ สื่อโดยปกติแล้วใครจะมารอบงำไม่ได้ แม้แต่กระบอกปืนยังคุมไม่ได้แล้วอำนาจเงินจะมาคุมได้ยังไง เพราะสื่อมีอุดมการณ์ของเขา แล้วข่าวเสนอนอกไปไม่เป็นกลางชาวบ้านไม่อ่านสื่อก็อยู่ไม่ได้ “ (ปราเมศ เหล็กเพ็ชร , ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, สัมภาษณ์)

“ ข้อกล่าวหาว่ารัฐบาลนี้แทรกแซงสื่อ นั้น ยังไม่เคยเห็นชัดเจน ยกเว้นสื่อต่างประเทศอย่างรอยเตอร์ ซึ่งวิเคราะห์ผลการตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญกรณีคดีชุกหุนจนเกินเหตุ เพราะเป็นการวิเคราะห์ข่าวเพียงด้านเดียวจึงเป็นเรื่องปกติที่รัฐบาลต้องเตือน ซึ่งก็เห็นด้วยที่ต้องเข้มงวด เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่กระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ” (อัมพร สันติเมทนีดล ผู้สื่อข่าวประจำทำเนียบรัฐบาล หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์)

จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบางครั้งสื่อมวลชนไม่ได้เห็นด้วยกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนด้วยตัวเอง และยังเห็นด้วยกับวิธีการที่รัฐบาลใช้กับสื่อมวลชนในกรณีที่ยกตัวอย่างมานี้ หมายถึงการที่เจ้าหน้าที่สันติบาลส่งหนังสือตักเตือนหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐกรณีการตีพิมพ์บทความของสำนักข่าวรอยเตอร์เรื่องคดีชุกหิ้นของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนยังตีความเกี่ยวกับผลประโยชน์ของประเทศชาติแตกต่างกัน โดยกลุ่มกลุ่มที่มีแนวคิดแบบอิสราฟานิยมจะมองว่าสื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลจากแหล่งต่างๆอย่างรอบด้าน ประโยชน์จะตกอยู่ที่ประชาชนผู้บริโภคข่าวสารและเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ ขณะที่สื่อมวลชนกลุ่มที่มีแนวคิดแบบอำนาจนิยม ที่ยึดหน้าที่ในการทำงานรับใช้รัฐบาลจะมองว่าหากนำเสนอข่าวที่เป็นผลลบต่อรัฐบาลจะกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ สามารถอธิบายได้ว่า

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า สื่อมวลชนในระดับบริหารของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีมีแนวคิดต่อการแทรกแซงสื่อของรัฐบาลว่าทำให้เกิดผลดีต่อภาพรวมที่ดี

“ผมว่าการแทรกแซงสื่อมันมีอยู่ทุกประเทศ มีทุกยุคทุกสมัย คงทำไม่ได้ที่จะให้ประเทศเราเป็นแบบอย่าง เพียงแต่ว่าการแทรกแซงสื่อมันมีหลายอย่าง ยกตัวอย่างเช่น คุณเป็นวัยรุ่น แล้วคุณอยากออกไปเที่ยวข้างนอกคืนนี้ แล้วพ่อแม่คุณบอกว่าไม่ให้ไป ถือเป็นการแทรกแซงสื่อหรือเปล่า ถือเป็นการแทรกแซงชีวิตส่วนตัวคุณหรือเปล่า ในเมื่อการแทรกแซงมันมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้บ้านโดยรวมมันดี ฉะนั้นการแทรกแซงมันมี impact ทั้งด้านบวกและลบเหมือนกัน เราบอกไม่ได้ว่า การแทรกแซงมันจะทำให้เกิดภาพลบตลอดเวลา มันขึ้นกับการแทรกแซงตรงนั้นมันเกิดภาพรวมที่ดี หรือไม่ ผมว่าตรงนั้นมันสำคัญกว่า” (สรยศชัย เตียวประเสริฐกุล, กรรมการผู้จัดการไอทีวี, สัมภาษณ์)

การที่นายนายสรยศชัย ได้ใช้วิธีการอุปมาอุปไมยว่ารัฐบาลเปรียบเหมือนพ่อแม่ ส่วนสื่อมวลชนคือวัยรุ่น ดังนั้นพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่า มีความรู้มากกว่า จึงมีความชอบธรรมที่จะคอยตักเตือนหรือให้คำแนะนำแก่ลูกหลาน ความหมายก็คือ บางครั้งรัฐบาลจำเป็นต้องแทรกแซงสื่อมวลชนบ้างเพราะรัฐบาลมีประสบการณ์มากกว่าและเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารประเทศมากกว่าสื่อมวลชน

นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารของไอทีวีมีแนวคิดในการบริหารองค์กรไปในทิศทางเดียวกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้สื่อมวลชนเสนอข่าวสร้างสรรค์และเป็นผลดีต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาล ทำให้อาจจะเลยในหลักวิชาชีพสื่อมวลชนที่ยึดถือเสรีภาพของสื่อมวลชนมากกว่าการรับใช้นโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่ฝ่ายบริหารของไอทีวีสวมหมวก 2 ใบ ในด้านหนึ่งคือผู้บริหารสถานีข่าว ขณะที่อีกด้านหนึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาล (มาจากบริษัท ซินคอร์ป ซึ่งเป็นเครือข่ายธุรกิจของตระกูลชินวัตร) ที่เป็นเหมือนผู้ทำหน้าที่คอยควบคุมข่าวสาร (gate Keeper) และขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนตามหลักการของเสรีประชาธิปไตย

2.2) การแสดงออกของอุดมการณ์ในวิธีการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน

จากการศึกษาพบว่ามาตรการต่างๆดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ที่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตรใช้จัดการกับสื่อมวลชนมีผลต่ออุดมการณ์ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ทั้งนี้สามารถวัดได้จากวิธีการนำเสนอข่าวสารซึ่งปัจจุบันพบว่า สื่อมวลชนมีความระมัดระวังไม่ให้นำเสนอข่าวมีผลกระทบต่อรัฐบาลมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสรุปลักษณะวิธีการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตรได้ดังนี้

- 2.2.1) การหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวสารที่กระทบต่อรัฐบาล
- 2.2.2) นำเสนอข่าวในเชิงสร้างสรรค์และเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้แก่รัฐบาล
- 2.2.3) นำเสนอข่าวด้านสังคม อาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น

2.2.1) การหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวที่กระทบต่อรัฐบาล

จากการศึกษาพบว่าในรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ที่ใช้มาตรการกดดันสื่อมวลชนด้วยรูปแบบต่างๆดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ส่งผลให้รายการที่นำเสนอข่าวสารทางการเมือง ได้แก่ ข่าวเชิงตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลทั้งในด้านการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดและการคอร์รัปชัน ข่าวความขัดแย้งของพรรคร่วมรัฐบาล ข่าวความคิดเห็นของฝ่ายค้าน หรือนักวิชาการที่วิจารณ์รัฐบาล ตลอดจนรายการในลักษณะที่เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองถูกยกเลิกหรือปลดออกจากผังของสถานีทั้งวิทยุและโทรทัศน์ เช่น รายการเหรียญ 2 ด้าน, ขอคิดด้วยคน, ลานบ้านลานเมือง, เนชั่น นิวส์ทอล์ค, รายการก๊วนกวนข่าว, รายการโลกยามเช้าของดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล เป็นต้น ส่วนรายการที่ยังมีอยู่ต่างพากันกลับเปลี่ยนรูปแบบรายการ ยกตัวอย่างเช่น รายการไอทีวี ทอล์ค ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่เคยนำเสนอประเด็นร้อนทางการเมืองด้วยวิธีตั้งคำถามแบบเจาะลึกของผู้ดำเนินรายการ เปลี่ยนรูปแบบเป็นการสัมภาษณ์ประวัติ การทำงาน นำเสนอชีวิตส่วนตัวของบุคคลต่างๆทั้งทาง

การเมืองและสังคมในลักษณะของการเข้าเยี่ยมชมบ้านและสัมภาษณ์พูดคุยเกี่ยวกับประวัติชีวิตส่วนตัว วันที่ 21 ธันวาคม 2543 รายการสี่แยกข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้รับคำสั่งจากฝ่ายบริหารให้ยกเลิกการอ่านข่าวพาดหัวจากหนังสือพิมพ์เนื่องจากสื่อหนังสือพิมพ์มีการพาดหัวข่าวที่กระทบต่อพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (เอกสารลำดับการแทรกแซงสื่อจัดทำโดยพนักงานไอทีวีกลุ่ม 23, ภาคผนวก)

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ กรณีที่เนชั่นแนล ทางยูบีซีช่อง 8 แกลงยุติการนำเสนอข่าวการเมืองตั้งแต่วันที่ 4 มีนาคม 2545 หลังจากถูกบุคคลในรัฐบาลกดดันอย่างหนัก โดยในแถลงการณ์มีเนื้อหาระบุว่า

เครือข่ายเนชั่นได้รับแจ้งอย่างไม่เป็นทางการว่า "ผู้ใหญ่" ไม่ต้องการให้นายสุรยุทธ สุทัศน์ะจินดา กับนายกนก รัตน์วงศ์สกุล รวมทั้งนายสุทธิชัย หยุ่น และนายพีระพัฒน์ วัฒนาภิรมย์ ผู้ดำเนินรายการเก็บตกจากเนชั่น มีชื่อเป็นผู้จัดรายการในวิทยุคลื่น 90.5 อีกต่อไป ส่งผลให้ Nation Channel ต้องเปลี่ยนผู้ดำเนินรายการและเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอไปยังประเด็นเศรษฐกิจ สังคม บ้านเพิง กีฬาและต่างประเทศ

"Nation Channel UBC 8 พิจารณาแล้วมีความเห็นว่าเมื่อบรรยากาศของประเทศไทย ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มีหลักประกันสิทธิเสรีภาพในการทำหน้าที่สื่อมวลชน เริ่มอยู่ในภาวะที่ไม่มีความชัดเจนว่าภาครัฐจะทำให้เกิดความมั่นใจแก่สื่อมวลชนได้ว่า จะปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะสื่อมวลชนวิทยุและโทรทัศน์ที่คลื่นความถี่และสถานียังอยู่ภายใต้ระบบสัมปทานกับภาครัฐราบใดที่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งองค์กฤษฎีตามมาตรา 40 ทำให้ยังไม่สามารถมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและความคิดเห็นทางด้านการเมืองอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซงใดๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่แฝงมาในรูปแบบอื่น เมื่อไม่มีความมั่นใจว่าจะยังสามารถทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างอิสระในการนำเสนอข่าว และการแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงได้ Nation Channel UBC 8 จึงขอปรับแนวทางของสถานีข่าว 24 ชั่วโมง ใหม่โดยจะละเว้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดว่ามีเจตนามุ่งร้ายต่อนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีบางส่วน " (กรุงเทพธุรกิจ, 5 มีนาคม 2545)

นอกจากนี้ยังพบว่ารัฐบาลอยู่ในฐานะที่มีความมั่นคงในรูปของทุนนิยมทางการเมือง ทำให้รัฐอยู่ในฐานะผู้ควบคุมปัจจัยการผลิต สื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ต่างตกอยู่ในสภาพที่ถูกกดดันอย่างหนัก ทำให้สื่อมวลชนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงที่จะนำเสนอข่าวสารที่

อาจเกิดผลกระทบต่อรัฐบาลเพื่อแลกกับความอยู่รอดทางธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงอันเป็นผลมาจาก การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล สื่อมวลชนต่างต้องแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดจากค่าโฆษณาของหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งงบประมาณด้านโฆษณาส่วนใหญ่มาจากภาครัฐเป็นเงินจำนวนสูงถึง 1,090 ล้านบาทในช่วง 3 ไตรมาสแรก (มกราคม-กันยายน) ของปี 2545 (ผู้จัดการรายวัน, วันที่ 1 ต.ค. 2545)

รุจน์ โกมลบุตร นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ตั้งข้อสังเกตในเรื่องนี้ว่า

“ รายการเกี่ยวกับข่าวสารบ้านเมือง (ทั้ง "งาน" และ "การเมือง") ไม่มีอะไรมากไปกว่า การประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาลอย่างเอาจริงเอาจัง หรืออย่างมากสุดก็แค่หยิกแกมหยอก แทนที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลตามเนื้อผ้าหรือโดยสุจริตใจ ใช้ผลประโยชน์ของสาธารณะเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้เนื่องจากนักจัดรายการเกรงจะถูกปลดออกไปจากหน้าจอจึงต้องเซ็นเซอร์ตัวเอง โดยการรูดชิปปากเอาไว้เป็นหลัก ความหลากหลายของรายการเกี่ยวกับบ้านเมือง จึงอ่อนด้อยลงอย่างน่าเสียดาย สิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูล และความเห็นที่หลากหลายจึงถูกละเมิดไปโดยปริยาย (รุจน์ โกมลบุตร, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มติชน 18 มีนาคม 2546)

จากงานวิจัยของสุชาติ เพ็ชรแก้ว (2536) ศึกษากระบวนการผลิตและลักษณะของอุตสาหกรรมข่าวในประเทศไทย พบว่า มีข้อยืนยันอย่างชัดเจนถึงระบบอุตสาหกรรมการผลิตข่าวที่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของบริบทแวดล้อมต่างๆทางสังคม เช่น ข้อกฎหมาย ระบบการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ โดยเนื้อหาที่ต่อต้านชนชั้นปกครองจะถูกปิดกั้นโอกาสในการนำเสนอ หรือถูกนำเสนอในลักษณะของการบิดเบือนด้วยวิธีการต่างๆ การให้ความสำคัญแก่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งมากกว่า การเลือกเสนอข่าวเพียงบางส่วนเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้เนื้อหาที่เป็นปรปักษ์กับรัฐบาลถูกนำมาเสนอเฉพาะเนื้อหาที่สร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลเท่านั้น โดยตัดเนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อภาพพจน์ที่ดีของรัฐบาลออก เป็นการสร้างความเข้าใจเพียงแง่มุมเดียวให้แก่ผู้รับสาร โดยกระบวนการคัดเลือกข่าวสารดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ผลจากการศึกษากรณีการแทรกแซงการนำเสนอข่าวในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐบาลยังคงนำรูปแบบและวิธีการจากอดีตมาใช้ในการทำงานของสื่อในปัจจุบันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.2.2) นำเสนอข่าวในเชิงสร้างสรรค์และเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้แก่รัฐบาล

นอกจากสื่อมวลชนจะหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวที่กระทบต่อรัฐบาลแล้ว ยังพบว่าสื่อมวลชนบางกลุ่มต่างพากันสนองนโยบายของรัฐบาลในการนำเสนอข่าวเชิงสร้างสรรค์ และเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้แก่รัฐบาล ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากงบประมาณที่รัฐแจกจ่ายให้แก่สื่อมวลชน ในขณะที่บางส่วนเป็นความสมัครใจของสื่อที่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาล

ยกตัวอย่างกรณีที่ สื่อมวลชนในเครือข่ายที่พบกึ่ง เช่น สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 และสถานีวิทยุในเครือข่ายได้รับคำสั่งให้นำเสนอข่าวในเชิงสร้างสรรค์ตาม คำสั่งของกระทรวงกลาโหมให้เสนอข่าวประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาลในข่าวต้นชั่วโมง ให้หลีกเลี่ยงข่าวที่มีผลกระทบต่อรัฐบาล (ผู้จัดการ, 16 มกราคม 2545)

แม้แต่สถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่เคยนำเสนอข่าวเชิงตรวจสอบการทำงานของ รัฐบาลก่อนหน้าที่บริษัทชินคอร์ปจะเข้าไปซื้อกิจการของสถานี ในปัจจุบันพบว่าฝ่ายบริหารของ สถานีให้ความสำคัญกับข่าวที่จะเกิดผลกระทบในทางลบต่อรัฐบาลโดยสะท้อนได้จาก ความเห็นของนายสุรศักดิ์ เตียวประเสริฐกุล กรรมการผู้จัดการไอทีวี ที่แสดงทัศนะที่มีต่อการ นำเสนอข่าวของสื่อมวลชนดังนี้

“บางทีผมว่าเราทำจนประเทศเราพังเองเช่น การลงข่าว pro ต่างประเทศมากเกินไป หรือว่าการลงข่าวร้ายเกี่ยวกับประเทศมากเกินไป เพราะว่าประเทศมันคืออะไร มันคือคน มันคือจิตวิทยา ถ้าสื่อมวลชนลงข่าวกระหน่ำลงไปว่า ประเทศเจ๊งๆๆๆ สุดท้ายมันก็เจ๊งจริงๆ เพราะผมถึงบอกว่ามันคือความรับผิดชอบของสื่อ ไม่ใช่คุณเขียนไปด้วยความมัน แต่คุณ ต้องรับผิดชอบต่อภาพรวมว่าทำอย่างไรให้บ้านหลังนี้ สามารถยืนอยู่ได้ ถูกหรือเปล่า ” (สุรศักดิ์ เตียวประเสริฐกุล, กรรมการผู้จัดการไอทีวี, สัมภาษณ์)

คำกล่าวของนายสุรศักดิ์ สะท้อนให้เห็นว่านายสุรศักดิ์ชูดมการณ์เพื่อ องค์การอยู่เหนืออุดมการณ์วิชาชีพสื่อมวลชน

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าสื่อมวลชนบางกลุ่มมีวิธีการนำเสนอข่าวโดย พิจารณาจากกระแสความนิยมที่มีต่อตัวพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี โดยมอง ว่านายกรัฐมนตรีเป็นที่ชื่นชมของประชาชนส่วนใหญ่ จึงต้องระมัดระวังการเสนอข่าวที่จะมี ผลกระทบทางลบ

“การเสนอข่าวของสื่อในช่วงของรัฐบาลมีทั้ง 2 ด้าน ทั้งข่าวที่เขียนในแง่ดี และ ข่าวที่ตีรัฐบาล ซึ่งส่วนใหญ่จะออกมาในแง่ดีนั้น ต้องยอมรับว่าเป็นไปตามกระแสของสังคม

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ เป็นที่ถูกใจของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นกระแสที่เกิดขึ้นอย่างถล่มทลายแบบไม่เคยมีมาก่อน ในการเมืองไทย และถือเป็นกระแสที่สื่อเองก็ต้องยอมรับ (อัมพร สันติเมทะนีดล ผู้สื่อข่าวประจำทำเนียบรัฐบาล หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์)

“ตอนหลังเห็นภาพว่า เขาชนะด้วยเสียงประชาชนขนาดนี้ มันมีผลทำให้เรามองว่าจะทำอะไรต้องเคารพเสียงประชาชน ผมมารู้สึกเองในภายหลังว่าเราต้องพิสูจน์ตัวเองกับประชาชน เดี่ยวเราจะถูกครหาว่ามีภารกิจในการเล่นเกมรัฐบาลหรือเปล่า เป็นพวกฝ้ายค้ำนหรือเปล่า ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ดีที่เราต้องระวัง ” (สรยุทธ สุทัศนะจินดา,สัมภาษณ์)

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่าสื่อมวลชนที่มีแนวคิดดังกล่าว ให้อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย โดยให้ความหมายว่าอำนาจจากประชาชนที่ลงคะแนนให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งคือ ความชอบธรรม

2.2.3) นำเสนอข่าวด้านสังคม อาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่าปัจจุบันสื่อมวลชนทั้งวิทยุโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ต่างให้ความสำคัญไปที่ข่าวสังคมและข่าวอาชญากรรมมากขึ้น โดยเน้นการวิเคราะห์เจาะลึกคดีฆาตกรรมมากกว่าข่าวเจาะลึกทางการเมือง รายการต่างๆที่ยังคงมีอยู่ได้เปลี่ยนไปนำเสนอข่าวทางด้านสังคม เศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อประโยชน์ของสาธารณชนเนื่องจากจะเป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริงทำให้ประชาชนขาดข้อมูลที่รอบด้านในเชิงตรวจสอบการทำงาน of รัฐบาล นับได้ว่าเป็นสื่อที่มีอุดมการณ์วิชาชีพที่หย่อนยาน สอดคล้องกับความเห็นของสื่อมวลชนอาวุโส จากหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ในเรื่องเดียวกันดังนี้

” สื่อทางโทรทัศน์ รายการข่าว รายการสนทนาพาที อะไรก็ตามที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ-การเมือง ไม่ว่าจะหมุนไปทางช่องไหน ทั้งช่อง 3 – 5 – 7 – 9 – 11, ITV-UBC - NATION ล้วนพับเพียบ และพังพาบ ถือว่ารัฐบาล “จัดระเบียบสื่อ” ได้ผลเกินคาด สะท้อนถึงภาพการบริหารของนายกฯ ทักษิณ ว่ากำลังนำประเทศไทยไปสู่เป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยระยะเวลาอันสั้นคือ..ใกล้จะเหมือนมาเลเซีย และสิงคโปร์แล้วครับ”(เปลว สีเงิน, หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 21 มีนาคม 2545)

ผลจากการศึกษาการแสดงออกของอุดมการณ์ของสื่อมวลชนด้วยวิธีการนำเสนอข่าวในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร สามารถสรุปได้ว่า การที่สื่อมวลชนถูกแทรกแซงจาก

รัฐบาลให้หลักเล็งการนำเสนอข่าวที่กระทบต่อรัฐบาล การกำหนดให้สื่อมวลชนช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานเพื่อสร้างภาพลักษณ์แก่รัฐบาลเพียงด้านเดียว และการเบี่ยงเบนให้นำเสนอข่าวด้านสังคม อาชญากรรมมากกว่าข่าวสารทางการเมือง ล้วนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ของสื่อมวลชนที่ถูกครอบงำจากอำนาจรัฐซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้ครอบครองปัจจัยการผลิต แม้ว่าจะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2540 ที่ระบุไว้ในมาตรา 39 และมาตรา 41 นอกจากนี้ยังขัดกับแนวทางการปฏิรูปสื่อตามมาตรา 40 ที่ต้องการให้สื่อกระจายเสียงหลุดพ้นจากการครอบครองของภาครัฐไปสู่ภาคประชาชน แต่สื่อมวลชนบางกลุ่มกลับเลือกที่จะแลกเสรีภาพกับความอยู่รอดทางธุรกิจ ในขณะที่สื่อมวลชนกลุ่มที่ต่อต้านการครอบงำของรัฐบาลมักจะได้รับแรงกดดันในรูปแบบต่างๆดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.3) การแสดงออกของอุดมการณ์ในวิธีการทำงาน เช่นการตั้งคำถามของสื่อมวลชน

จากการศึกษาพบว่าสื่อมวลชนในภาคสนามบางกลุ่มมีอุดมการณ์แบบอำนาจนิยม โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ของรัฐบาล ทำให้ขาดการตั้งคำถามเชิงตรวจสอบการทำงาน of รัฐบาล และมีวิธีการตั้งคำถามที่เป็นไปในลักษณะที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลเผยแพร่ผลงานและภาพลักษณ์ในด้านดีไปยังประชาชนมากกว่าที่จะตั้งคำถามเชิงตรวจสอบให้รัฐบาลชี้แจง ทำให้ข้อมูลข่าวสารขาดความรอบด้าน

“จะมีการตั้งขงคำถามให้พอใจ แล้วก็มีคอยตัดคำถาม คำถามที่เชิงทำให้นายกเสียหาย จะชิงถามตัดไปถามข่าวอื่น บางคนถามเชียร์ ถามเอาใจ อย่างเราขอตั้งคำถามเชิงตรวจสอบนายกก็ถูกเพื่อนนักข่าวรำคาญเรื่อย นักข่าวหลายคนแสดงออกมีหมดทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ไม่รู้ว่าชอบส่วนตัวหรือชอบเพราะมีผลประโยชน์เราไม่มีหลักฐานแต่ที่แสดงออกมากก็มีเห็นกันชัดๆ มีผลทำให้ละเลยในการมองอะไรอย่างรอบด้านเช่นนโยบายอะไรออกมา คนที่ชอบก็จะละเลยที่จะถามตรวจสอบว่ามันมีผลกระทบอะไรบ้างไหม แทนที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบด้วยว่ามีผลด้านบวกอย่างไร ด้านลบอย่างไรต่อสังคม แต่กลับเชียร์ไปหมด ถูกต้องไปหมด” (ปรัญญาชัย ดัชฎยาวัตร, ผู้สื่อข่าวประจำทำเนียบรัฐบาลหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, สัมภาษณ์)

3. ปัจจัยที่มีผลต่อระดับอุดมการณ์ของสื่อ

3.1: แนวคิดเกี่ยวกับวิชาชีพสื่อ

3.2. โครงสร้างองค์กรสื่อ

3.3. ปัจจัยปลูกฝัง

3.1. แนวคิดที่มีต่อวิชาชีพสื่อ

จากการศึกษาพบว่าแนวความคิดที่สื่อมวลชนมีต่อวิชาชีพของตนเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันหรือกระตุ้นเตือนจิตสำนึกให้สื่อปฏิบัติตามกรอบแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยแต่ละองค์กรมักกำหนดแนวทางปฏิบัติเอาไว้โดยมีหลักการใหญ่ๆร่วมกันคือ แนวคิดตามหลักทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของรัฐธรรมนูญในมาตรา 58 ในเรื่องสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนมาพิจารณาร่วมกันดังนี้

3.1.1) สื่อมวลชนมีภารกิจหลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงไปสู่ประชาชนโดยเฉพาะในสังคมเสรีประชาธิปไตย

3.1.2) สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนได้ใช้แสดงความคิดเห็น

3.1.3) สื่อมวลชนต้องสามารถให้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์เพื่อตอบสนองสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนตามรัฐธรรมนูญมาตรา 58 เพื่อให้ประชาชนนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจและเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองโดยไม่กระทบกระเทือนหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

หน้าที่ดังที่กล่าวมาข้างต้นนับเป็นพันธกิจหลักตามแนวทางการรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดของบุคคลต่างๆที่มีต่อวิชาชีพสื่อมวลชนมาอธิบายผ่านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มิฉะนั้นจะเป็นเพียงการอธิบายผ่านแนวคิดและทฤษฎีที่เป็นเพียงอุดมคติ

นักหนังสือพิมพ์คือผู้ทำการเปิดโปง ผู้แสวงหาความจริง เพราะเหตุนี้ จึงมิใช่วิสัยที่นักหนังสือพิมพ์จะคอยให้ใครมาเป็นผู้ครอบงำ ในเมื่อตนกระทำหน้าที่แห่งความเป็นนักหนังสือพิมพ์ แม้โดยที่บุคคลนั้นๆ จะเป็นผู้เศษปานใด และหรือแม้จะเป็นประธานแห่งพรรคการเมือง ที่นักหนังสือพิมพ์ได้สังกัดอยู่ก็ตาม (สุภา สิริมานนท์ , นักหนังสือพิมพ์ หน้า 19)

จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความเป็นมืออาชีพ หรือวิชาชีพนิยมจะช่วยให้สื่อมวลชนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสื่อด้วยการยึดอุดมการณ์ทางวิชาชีพมากกว่าการปฏิบัติตามอุดมการณ์ทางการเมือง

แม้จะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบจรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อมวลชน ใ้ไว้มากมาย แต่ในทางปฏิบัติ สื่อมวลชน ในแต่ละสังคมย่อมมีเงื่อนไขทางโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง เป็นปัจจัยกำหนดและควบคุมสื่อมวลชนของแต่ละสังคมให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ขององค์กร และกฎหมายที่รัฐนำมาใช้ในการควบคุมสื่อมวลชน

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางวิชาชีพ (Professional Ideology) มีอิทธิพลต่อการทำงานของสื่อมวลชน นอกจากนี้การที่นัก สื่อสารมวลชนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม จะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้สื่อมวลชนยึดมั่นในหลัก วิชาชีพต่อไป

ทางสังคมวิทยามองว่า อุดมการณ์ทางวิชาชีพ (Professional Ideology) มี อิทธิพลต่อการทำงานของสื่อมวลชน อุดมการณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงระดับทางสังคมปัจจัยทาง เศรษฐกิจและการเมือง ขณะเดียวกันความรักที่มีต่อวิชาชีพสื่อมวลชน หรือที่เรียกว่าวิชาชีพ นิยม (professionalism) มีผลต่ออุดมการณ์ของสื่อมวลชนเช่นกัน สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ได้ เต็มความสามารถเพื่อรับใช้พันธกิจทางสังคมได้หรือไม่นั้น แม้จะต้องถูกจำกัดอยู่ภายใต้ โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ด้วยกรอบจรรยาบรรณที่คอยกำกับและมีส่วนปลูกฝัง อุดมการณ์แห่งวิชาชีพสื่อมวลชน

“ผมคิดว่าวิชาชีพสื่อมันมีหลักอยู่ 2 อย่างคือ หนึ่งการสื่อสาร คือพื้นฐานเลยนะ เราต้องพยายามอธิบายเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคม เราเป็นสื่อกลางทำให้เขาเข้าใจ ทำให้เขาสนใจ อันที่สองคือความน่าเชื่อถือต้องทำให้ได้ ในมุมมองของการวิพากษ์วิจารณ์หรือการนำเสนอซึ่ง เราจะไม่แปลกถ้าเขาบอกว่าไม่เห็นด้วยกับเราแต่เขาจะเคารพเรา แต่เราจะรู้สึกแย่ถ้าเขาบอก ว่าเรามีเบื้องหลัง ถึงวันนี้ก็ประสบความสำเร็จพอสมควรและน่าภูมิใจก็คืออย่างน้อยก็มีคนที่ เขารู้สึกว่าเขาเชื่อได้ ถึงแม้ว่าจะไม่เห็นด้วยทั้งหมดมันก็น่าภูมิใจ “ (สรยุทธ สุทัศนะจินดา, สัมภาษณ์)

“ ความสำคัญของวิชาชีพสื่ออยู่ที่การเป็นตัวของตัวเอง เราไม่สนใจใครจะมา ขอลอะไร หนังสือพิมพ์ถ้ารับเงินนักการเมืองที่โกงกิน สื่อมวลชนก็กลายเป็นสุนัขรับใช้ นักการเมืองที่โกงกินไปเรื่อยๆ เด็กรุ่นใหม่ที่เขาเข้ามาทำตรงนี้มีเยาะที่เจ้าของสื่อไม่ได้ปลูกฝัง หรือ โดยเฉพาะสื่อที่ใหญ่ๆที่มียอดขายเยอะๆ ถ้านิ่งเฉย เจ้าของปล่อยหรือไม่มีนโยบายที่จะทำเพื่อ

สังคม ก็เลยเกิดปัญหาขึ้นมาในทุกวันนี้ “ (วารินทร์ พูนศิริวงศ์, กรรมการผู้จัดการหนังสือพิมพ์แนวหน้า, สัมภาษณ์)

“ฉันยังจะแบกหน้าและฉีกยิ้มด้วยความภาคภูมิใจรายงานข่าวผ่านหน้าจอทีวีได้อีกหรือ ถ้าฉันยังต้องประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน แต่ต้องใช้ความน่าเชื่อถือในวิชาชีพของตนเองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มทุนหรือกลุ่มการเมืองที่ไม่เข้าใจในวิชาชีพของคนทำสื่อ ทั้งที่ฉันกินเงินเดือนจากอำนาจซื้อสินค้าของประชาชนที่ผ่านสื่อโฆษณา มีงานทำเพราะประชาชนดูข่าวไอทีวี มีสถานีให้อาศัยทำมาหากินและทำงานในอาชีพที่ใฝ่ฝันได้ ..... สุดท้ายฉันเลือกที่จะสำนึกบุญคุณของประชาชนมากกว่า... เหมือนกับปรัชญาการก่อตั้งสถานีแห่งนี้ “(ภัทราพร สังข์พวงทอง อดีตพนักงานฝ่ายข่าวไอทีวี, กบฏไอทีวี หน้า)

จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อสื่อมวลชนได้รับความเชื่อถือจากสังคมและเกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพจะเป็นเหมือนภูมิคุ้มกันที่สื่อมวลชนสามารถสร้างขึ้นและใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจตามอุดมการณ์ของสื่อมวลชนเมื่อต้องตกอยู่ภายใต้ผู้มีอำนาจ

นอกจากนี้ยังพบว่าภาพลักษณ์เกี่ยวกับความเป็นอิสระขององค์กรมีผลต่อแนวคิดที่มีต่อวิชาชีพสื่อของพนักงานในแต่ละองค์กร จากการศึกษากรณีตัวอย่างของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี พบว่าเมื่อไอทีวีแปรสภาพจากโทรทัศน์เสรีแห่งแรกของประเทศไทยไปเป็นธุรกิจที่อยู่ภายใต้กลุ่มทุนที่เชื่อมโยงกับการเมือง มีผลทำให้พนักงานฝ่ายข่าวไอทีวีจำนวนหนึ่งเกิดความรู้สึกต่อต้านความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

“ผมเคยทำงานช่อง 5, ช่อง 9 มันก็เป็นทีวีรุ่นเก่า คือรู้ว่าระบบมันเอื้ออำนาจให้เราเป็นอภิสิทธิ์ชน คุณถูกใบสั่งคุณขอได้ พาญาติไปเข้าโรงพยาบาลถ้าไม่มีห้อง เราก็ไปขอหมอที่ใหญ่กว่าก็ขอได้ มันเกื้อกูลกัน ตอบแทนกัน เช่นช่วยประชาสัมพันธ์กัน การนำเสนอข่าวที่เป็นภาพลบจะไม่มีการนำเสนอ “

“พอมายู่ที่ไอทีวี องค์กรใหม่ วัฒนธรรมใหม่ ที่เราไม่คุ้นเคย มันค่อยๆ ซึมซาบเข้าไป ตอนเข้ามาก็รู้เป้าหมายขององค์กรอย่างไอทีวีและมันมีการปลุกฝัง แต่ก็ไม่รู้หรอกว่าทางปฏิบัติมันจะเป็นจริงได้อย่างไร เพราะเราไม่เคยเห็น จนในที่สุดทั้งตัวทั้งใจมันเป็นไอทีวีแล้ว ความเป็นสื่อมวลชนจะต้องมีความอิสระในการเสนอข่าวได้อย่างเต็มที่ แต่ต้องไม่สร้างความ

เดือด้ร้อนให้แก่คนอื่น คิดอย่างนี้้อย่างเดียว พืมองไอทีวีเหมือนหม้อข้าว ถ้าเรายังอยากมีชีวิตอยู่รอดต่อไป เราต้องทำให้องค์กรของเราเจริญ ถ้าเราอยากให้องค์กรของเราเจริญเราต้องซื้อสัตย์กับองค์กรของเรา " (เชิดชาย มากบำรุง,อดีตพนักงานฝ่ายข่าวไอทีวี กลุ่มกบฏ 23, สัมภาษณ์)

จากแนวคิดดังกล่าวของนายเชิดชาย สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงวิพากษ์ ที่เชื่อว่าโครงสร้างทางบรรทัดฐานหรือธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่นข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานทางวิชาชีพ วิธีปฏิบัติในการรายงานข่าวประจำวันได้สะสมต่อเนื่องจนกลายเป็นอุดมการณ์ทางวิชาชีพ (Occupational Ideology) ที่มีผลต่อจิตสำนึกและการทำงานของสื่อมวลชนจนทำให้การทำงานที่สื่อเป็นไปอย่างอิสระจากผลประโยชน์และอิทธิพลจากที่เคยมีมาในอดีต

แม้แนวคิดเกี่ยวกับวิชาชีพนิยมมีความสำคัญในการกำหนดจิตสำนึกและอุดมการณ์ของสื่อมวลชน แต่ปัญหาที่พบมากในปัจจุบันคือ ความวิตกกังวลที่มีต่อสื่อมวลชนรุ่นใหม่ ซึ่งอาจมีแนวคิดที่มีต่อวิชาชีพสื่อเพียงแค่เปลือกนอกและยังมองอาชีพสื่อมวลชนว่าเป็นอาชีพที่สนุกและเป็นอิสระมากกว่าอาชีพอื่น โดยไม่ได้คำนึงถึงการเป็นวิชาชีพที่มีกรอบมากกว่าวิชาชีพอื่นเช่นกัน ดังความเห็นของนายจระ ห่องสำเร็จ นายกสภาคมนผู้สื่อข่าววิทยุและโทรทัศน์

"คนที่เข้ามาอาชีพสื่อมวลชนมันมีเยอะขึ้น แล้วเขาไม่ได้มองว่าอาชีพตรงนั้นมันมีหน้าที่หลักๆอะไรบ้าง ตรงนี้เป็นปัญหาหลักเลยว่าคุณที่เข้ามาสู่วิชาชีพนี้ ไม่ได้เข้าใจปรัชญาวิชาชีพนี้ ส่วนใหญ่มองว่าอยากเป็นนักข่าวอยากดัง อยากมีอาชีพ สมัยที่เราเรียนมาเรียนปรัชญาและเห็นเหตุการณ์ในอดีต แต่เด็กสมัยใหม่ไม่มีตัวอย่างจริงให้เห็น " (จระ ห่องสำเร็จ, สัมภาษณ์)

3.2) ปัจจัยปลูกฝังอุดมการณ์สื่อ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าช่วงที่ปปง.ตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของสื่อมวลชน ผู้สื่อข่าวส่วนใหญ่ต่างแสดงจุดยืนร่วมกันด้วยกันลงชื่อคัดค้านการกระทำของปปง. ในขณะที่นักข่าวรุ่นใหม่บางกลุ่มไม่ได้ให้ความสนใจ ทั้งนี้ผู้สื่อข่าวไทยโพสต์ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวว่า

“นักข่าวหลายๆคนโดยเฉพาะรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีจิตสำนึก ที่เพิ่งจบออกมาค่อนข้างเป็นลักษณะสมัยนิยม ไม่ค่อยคิดถึงว่าอุดมการณ์ของวิชาชีพสื่อว่าต้องเป็นอย่างนี้ ต้องทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อสังคม แต่จะทำงานลักษณะที่ว่ารับเงินเดือนหรือเป็นอาชีพที่โก้ ฉะนั้นจิตสำนึกอุดมการณ์มันหายไป ”

3.2.1. จากการศึกษา

“ที่สัมผัสมาเป็นผลพวงมาจากระบบการศึกษาของคนด้วยที่ไม่ได้ปลูกฝังจิตสำนึก เป็นการเรียนรู้แบบท่องจำเท่านั้น คนที่จบจากรัฐมหาวิทยาลัยออกมาจะมีสักกี่คนที่จะเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพ ไม่ได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสังคม บางคนเข้ามาวงการสื่อไม่รู้หน้าที่ว่าจะต้องปกป้องสิทธิ ความเป็นธรรมในสังคม ที่คิดได้มีน้อย แต่ก็มีบางคนก็คิดว่าอยากเข้ามาเป็นสื่อนำเสนอความจริงของสังคมก็มี ” (ปรัชญาชัย ดัชฎยาวัตร , ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, สัมภาษณ์)

3.2.2. จากองค์กร

นอกจากนี้การปลูกฝังขององค์กรมีส่วนสำคัญในการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับวิชาชีพสื่อมวลชน ปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการสื่อสารมวลชนคือ สถาบันสื่อมวลชนแต่ละแห่งมักทุ่มเทงบประมาณมหาศาลในการลงทุนด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยละเลยที่จะจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพทางด้านวิชาชีพของบุคลากรในองค์กร เมื่อนักวิชาชีพสื่อมวลชนรู้จักและเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงของสื่อมวลชน จะทำให้เกิดความรักและมีความยึดมั่นในอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน ดังที่สุภา ศิริमानนท์ อธิบายไว้ ดังนี้

“ ทางหลักการหนังสือพิมพ์เรียกว่าเป็นวิธีการ Promotion ต้องมีการใช้จ่ายเงินจำนวนหนึ่ง เพื่อใช้ในการปลูกฝังศรัทธาที่มีต่ออาชีพให้เกิดแก่จิตใจของคนรุ่นใหม่เข้ามาทำอาชีพนี้ ให้มีความรักและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่นักหนังสือพิมพ์ เพื่อยึดเป็นบรรทัดฐานในการทำงาน “ เขาจะารู้จักตัวของเขา ได้เข้าใจในกิจการหนังสือพิมพ์ และได้ใช้วิจารณญาณเลือกสรรอุดมคติของการครองชีวิตที่เขาจะอยู่และตายเพื่อมัน ” (สุภา ศิริमानนท์ , นักหนังสือพิมพ์ , หน้า 140)

“สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ของไอทีที่เคยมีอุดมการณ์แรงกล้าอยู่พักหนึ่ง เพราะเราเคยมีผู้นำที่ปลูกฝังเรื่องอุดมการณ์ชัดเจน ให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร มีเส้นแบ่งชัดเจน เขาจะพูดบ่อยเราจะมีขอบเขตของความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวว่ามากน้อยแค่ไหน ซึ่งมันจะซึม

ซาบเข้าไปในหัว ผู้บริหารสื่อสำคัญมากถ้าแม่ทัพตีลูกน้องจะมีแนวปฏิบัติ ผอมอยู่มาหลายองค์กร ผู้บริหารมีส่วนลูกน้อง คนให้นโยบายจะต้องพูดให้ลูกน้องฟังเข้าใจในเรื่องเดียวกันและจะบอกลูกน้องตลอดเวลาว่านี่คือสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ต้องมันเห็นได้ด้วยตาลูกน้องก็จะยอมรับแล้วมันก็จะขยายไปทั่วองค์กร แต่ละสื่อมันก็จะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมขององค์กร " (เชิดชาย มากบำรุง, สัมภาษณ์)

" ที่แปซิฟิกเขาจะเข้มงวดมาก หัวหน้าจะพูดบ่อยมากเรื่องแหล่งข่าว หรือการรับเงิน รับของเขาจะห้ามไว้ และพูดบ่อยมาก มันทำให้เราเข้าใจและยอมรับว่ามันเป็นสิ่งที่ถูกต้อง " (ปรววรรณ ปานปั้น, ผู้สื่อข่าวศูนย์ข่าวแปซิฟิก, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังพบว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันยึดถือเรื่องผลประโยชน์ตอบแทนจากรัฐบาลมากกว่าการยึดหลักจรรยาบรรณ สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ของ แม็กซ์ เวเบอร์ ที่มองว่า "อุดมการณ์" กับ "ผลประโยชน์" มีความสัมพันธ์กันต่างกันอย่างใดเป็นเหตุอะไรเป็นผล

3.3. โครงสร้างองค์กรสื่อ

จากการศึกษาพบว่าแม้สื่อมวลชนจะยึดหลักวิชาชีพและอุดมการณ์ของสื่อมวลชน ขณะที่ปัจจัยทางโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองก็สามารถทำให้อุดมการณ์ของสื่อมวลชนแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่ผู้มีอำนาจกำหนด แต่การเป็นพนักงานในองค์กรที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบและนโยบายขององค์กรย่อมมีผลทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถทำหน้าที่ได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด เช่น กรมประชาสัมพันธ์ หรือองค์กรสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย มีวัฒนธรรมและแนวคิดเกี่ยวกับวิชาชีพสื่อที่ต่างออกไปเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ อุดมการณ์ของสื่อจึงต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกับผู้บังคับบัญชา

จากการศึกษาการแทรกแซงสื่อมวลชนของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร พบว่าสถานการณ์ไม่แตกต่างจากเมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมาโดยงานจากผลการวิจัยของสมสุข หินวิมาน (2534) เรื่อง "วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ: วิเคราะห์รายการข่าวภาคถ่ายทอด โดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและแนวคิด "การครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์" ของอันโตนิโอ กรัมชี่ และแนวคิดเรื่อง "กลไกอุดมการณ์ของรัฐ" ของหลุยส์ อัลธุสแซร์ พบว่า ข่าวของวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์เป็นสื่อสารมวลชนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ทำให้องค์กรผู้ผลิตข่าวมีความขัดแย้งกันระหว่าง

อุดมการณ์การทำงานแบบข้าราชการกับอุดมการณ์ของนักวิชาชีพ นำไปสู่การต่อรองแต่ส่วนใหญ่ยังคงมีความคิดในแบบข้าราชการในลักษณะความยินยอม

“ ช่วงที่ทำงานกับช่อง 9 และช่อง 11 ระบบราชการนี้ใช้ความเป็นผู้น้อยกับผู้ใหญ่ ลูกน้องต้องเคารพหัวหน้า ทั้งในเวลาและนอกเวลา เช่นวันเกิดต้องให้ของขวัญ ไม่ได้คุยด้วยเหตุผลเท่าที่ควร แต่มันเป็นเรื่องของอำนาจ มันครอบคลุมไปถึงจิตใจของผู้บังคับบัญชา มันมาถึงนักการเมืองนี้ นักการเมืองใหญ่กว่า นักการเมืองพูดอะไรข้าราชการต้องฟัง มีเหตุผลหรือไม่ ไม่รู้เพราะความกลัวมันมีมากกว่าเหตุผล รัฐธรรมนูญใหม่ก็ไม่มี ความหมาย เพราะคนที่รู้แต่ไม่กล้าก็มีเยอะ คนที่รู้แล้วกล้ามันมีน้อย เวลาทำงานแล้วสั่งไม่ได้ เขาก็มีคำพูดที่เป็นความหมายเช่น ถ้าให้ทำแล้วไม่ทำ เขาก็มีคำพูดว่า “คุณทำได้ไหม ถ้าทำไม่ได้เดี๋ยวให้คนอื่นทำ” มันมีความหมายมากกว่าให้คนอื่นทำ” (เชิดชาย มากบำรุง, สัมภาษณ์)

“การแต่งตั้งโยกย้ายเรามันเป็นอำนาจของเขา มันเป็นเรื่องที่ถูกต้องตามกฎหมาย เราเป็นข้าราชการมันเป็นอำนาจของเขา รัฐธรรมนูญไม่ได้คุ้มครอง การแต่งตั้งโยกย้าย ผู้บังคับบัญชาเขามีอำนาจแต่ถ้าเป็น

วิชาชีพเราแล้วมาสั่งเราไม่ทำ “ (ฟองสนาน จามรจันทร์, ผู้สื่อข่าวกรมประชาสัมพันธ์, สัมภาษณ์)

กรณีปัญหาที่เกิดขึ้นกับไอทีวี แม้จะเป็นสถานีโทรทัศน์ของภาคเอกชน แต่ด้วยโครงสร้างองค์กรสื่อที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้ถือหุ้นใหญ่ ทำให้ภาพลักษณ์ของไอทีวีถูกมองว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐและอำนาจทุน

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่าในรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร มีการใช้ศักยภาพในการครอบครองอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจ ในฐานะผู้ควบคุมปัจจัยการผลิต สอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ สื่อมวลชนในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิตความคิดทางสังคมอย่างหนึ่ง จึงต้องถูกควบคุมโดยผู้มีอำนาจเช่นกลุ่มการเมือง กลุ่มทุน หรือกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ของรัฐบาลและอุดมการณ์ของสื่อมวลชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามพบว่าโครงสร้างการเป็นเจ้าของและระบบทุนนิยมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออุดมการณ์ของสื่อมวลชน แม้สื่อมวลชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในหลักวิชาชีพและอุดมการณ์สื่อ แต่จากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและระบบการเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลมีผลทำให้สื่อมวลชนต่างทำหน้าที่เพื่อความอยู่รอดของตนเองมากกว่าที่จะยืนหยัดบนหลักการวิชาชีพสื่อมวลชนที่ต้องรับใช้สังคม

นอกจากนี้สื่อมวลชนที่ยึดอุดมการณ์ทางวิชาชีพและไม่ยอมอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้มีอำนาจกลับได้รับผลกระทบจากหน้าที่การงาน หรืออาจต้องทำงานภายใต้แรงกดดันและขาดอิสรภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย